

Aşırı Turizmin Yerel Halkın Genel Yaşam Kalitesine Etkileri: Safranbolu Tarihi (Eski) Çarşı Örneği

İsa UĞUR¹

Aşırı Turizmin Yerel Halkın Genel Yaşam Kalitesine Etkileri: Safranbolu Tarihi (Eski) Çarşı Örneği

The Effects of Overtourism on the General Quality of Life of Residents: The Case of Safranbolu Historical (Old) Bazaar

Öz

Aşırı turizm (overtourism) son yıllarda popüler turistik destinasyonlar açısından önemli bir sorun haline gelmiştir. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Safranbolu da son yıllarda artan ziyaretçi sayılarıyla birlikte bu durumdan etkilenen destinasyonlardan biridir. Bu araştırmanın amacı, Safranbolu'da yerel halkın aşırı turizm algısıyla genel yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma kapsamında Safranbolu'nun tarihi (eski) çarşı bölgesinde ve çevresinde ikamet eden 290 yerli halka ile yüz yüze anket uygulanmıştır. Araştırmada, yerel halkın aşırı turizmin etkileri ile genel yaşam kalitesine etkisi faktör analizi, korelasyon ve çoklu regresyon analizleri ile test edilmiştir. Bulgular, aşırı turizmin ekonomik ve sosyal etkilerinin yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediğini; çevresel ve kültürel etkilerin ise anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Abstract

Overtourism has become a major problem for popular destinations in recent years, and Safranbolu has been affected by the increasing number of visitors. The purpose of this study is to examine the relationship between the perception of overtourism and the general quality of life of residents in Safranbolu. Within the scope of the research, a face-to-face survey was conducted with 290 residents residing in and around the historical (old) bazaar area of Safranbolu. In the study, the relationship between resident's perception of overtourism and quality of life was analyzed by factor analysis, correlation and multiple regression. The findings show that economic and social impacts positively affect quality of life, while environmental and cultural impacts are not significant.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Turizm, Genel Yaşam Kalitesi, Yerel Halk, Safranbolu.

Keywords: Overtourism, General Quality of Life, Local Residents, Safranbolu.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Paper Type: Research Article

1. Giriş

Turizmde 1842 yılında Thomas Cook ile başlayan kitle hareketi günümüzde kitle turizm faaliyetlerine katılan kişi sayısını her geçen yıl daha da arttırmaktadır. Turizm, yıldan yıla en çok büyüyen sektörden biridir ve bu bağlamda dünyada turizm hareketliliğine katılan kişi sayısının daha da artması beklenmektedir (Pitanatri, 2019). Dünyada turizm hareketliliğinin ve insanların popüler

¹Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Şefik Yılmaz Dizdar Meslek Yüksekokulu, isaugur@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4592-8641

destinasyonlara seyahat etme oranının artması destinasyonlarda çeşitli sorunların ortaya çıkmasına ve bu destinasyonların kapasitelerinin zorlanmasına neden olmaktadır.

Aşırı turizm (overtourism), bilimsel araştırmalarda nispeten yeni bir kavramdır. Bu kavram 2016 yılından itibaren yaygın biçimde kullanılmaya başlanmıştır (Santos-Roja, 2023). Aşırı turizm teriminin literatürdeki ilk kullanımı, doğal kaynakların aşırı tüketilme riskini tanımlayan 2000 yılına ait çalışmalarda görülmektedir (Nilsson, 2020). Aşırı turizm, bir destinasyonda veya belirli bir bölümünde turizm faaliyetlerinin; fiziksel, çevresel/ekolojik, sosyal, ekonomik, psikolojik ve/veya politik kapasite sınırlarını aşarak yerel halkın ve ziyaretçilerin yaşam kalitesini olumsuz etkilediği durumdur (Peeters vd., 2021; UNWTO, 2018).

İnsanların seyahat etme hareketi, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi algısı ve ziyaretçilerin deneyimi üzerindeki olumsuz etkisini ifade eden bir turistik destinasyonda yoğunluğa, doyumluğa veya tıkanıklığa neden olmaktadır (Sukriah ve Yulani, 2023). Dünyada birçok destinasyon aşırı turizmin neden olduğu yoğun kalabalıktan rahatsız olup bu soruna yönelik olarak hem akademik çalışmaların sonuçları hem de yerel yönetimlerin aldığı çözüm ve önerilerle mücadele etmektedir. Günümüzde turist sayısının artması, Avrupa'nın birçok turistik bölgesinde yerel halk ile turistler arasında çatışmalara yol açmıştır. Bu durumun yönetilmesi amacıyla çeşitli tedbirler alınmaktadır. Örneğin, 50 bin nüfusu olan ve yılda 20 milyon ziyaretçinin geldiği Venedik'te turistlerin kalış süreleri sınırlandırılmış, 25 kişiden fazla yürüyüş grupları yasaklanmış ve kısa süreli konaklama imkanları azaltılmıştır. Paris, turist başına alınan vergiyi %200 oranında artırmış, Amsterdam ise turist vergisini %12,5 oranında yükseltmiştir. Kanarya Adaları'nda yerel halk turist istemediklerini belirten protestolar düzenlemektedir. Paris, Venedik ve Amsterdam gibi yoğun turist alan şehirlerde turist akışının sınırlandırılması yönünde talepler artmaktadır. Barcelona'da, turistlerin sahil ve plajlara gelmesini engellemek amacıyla sahte tabelalar yerleştirilmiştir. Ayrıca, İzlanda, 380 bin olan nüfusuna rağmen volkanik arazileri ve yanardağları nedeniyle 2,5 milyon turist çekmektedir. Bu yoğun turist akışını yönetmek için internet fenomenleri aracılığıyla turistlerin farklı bölgelere yönlendirilmesi gibi stratejiler uygulanmaktadır. Floransa'da, Airbnb gibi kısa süreli konaklama yapılan yerlere kota getirilmiştir. Benzer şekilde, İstanbul'un Büyükdada ve Alaçatı bölgelerinde de yoğun turizmin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla çeşitli tedbirler alınması gerekmektedir (Özgürel & Yılmaz, 2021; Dodds & Butler, 2019; Erol & Düşmezkalender, 2020; Henley, 2020).

Destinasyonlarda aşırı turizm algısının yönetilmesi büyük önem taşımaktadır; çünkü bu algı, yerel halkın turistik destinasyonlar çevresindeki yaşamdan duydukları memnuniyeti doğrudan etkilemektedir. Söz konusu algı düşük sürdürülebilir olumlu etkiler ve yüksek sürdürülemez olumsuz etkiler tarafından tetiklenmektedir. Turizmin bir destinasyon üzerindeki olumsuz etkisi aşırı boyutlara ulaştığında yerel halkın yaşam kalitesi ile ziyaretçi deneyiminin kalitesine ilişkin algıları olumsuz yönde etkilenmektedir (Widz ve Wodjik, 2020). Bu çerçevede, aşırı turizmin yerel halk üzerindeki etkilerinin derinlemesine anlaşılabilmesi amacıyla UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alan ve kültürel turizm açısından Türkiye'nin önde gelen destinasyonlarından biri olan Safranbolu, araştırmanın odak noktası olarak seçilmiştir. Açık hava müzesi olarak adlandırılan Safranbolu kültür turizmi kapsamında popüler turizm bölgelerinden biri olup turistlerin uğrak rotalarından biri haline gelmiştir. Son yıllarda artan ziyaretçi sayıları (Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, 2025) bölge turizmi için bir tehdit oluşturabilmektedir. Pandemi döneminde turist sayısında bir düşüş yaşanmış olmasına rağmen, sonraki yıllarda yılsonu ve hafta sonu tatilleri, özel günler (dini ve resmi bayramlar) ve yerel festivaller sırasında artan turist yoğunluğu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan olumsuzluklar dikkat çekmektedir. Buna göre araştırmanın çıkış noktası, aşırı turizmin yerel halk üzerindeki etkilerinin tespit edilmesidir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı Safranbolu tarihi kentinde ikamet eden yerel halkın aşırı turizme yönelik algılarının genel yaşam memnuniyetlerine etkilerinin belirlenmesi şeklinde tanımlanmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Aşırı turizm kavramının literatürde yeni bir kavram olarak farklı açılardan ele alınmaktadır. Milano vd. (2019), aşırı turizmi, bir destinasyonun turist talebinin taşıma kapasitesini aşarak hem yerel halk hem de çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratması şeklinde tanımlamakta ve özellikle yerel yaşam kalitesine vurgu yapmaktadır. Bu kapsamda, turizm hareketliliğinin yoğun yaşandığı bölgelerde yerel halk sürdürülebilir turizmin sağlanmasında kritik bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Yerel halkın algı ve davranışları turizmin sürdürülebilirliği üzerindeki etkilerini yansıtırken aynı zamanda kültürel ve sosyal yapının temel unsurlarını da temsil etmektedir (Gonzalez vd., 2018). Benzer şekilde Ko ve Stewart (2002) artan ziyaretçi yoğunluğunun yerel halk ile turistler arasında sosyal çatışmaları artırarak toplumsal huzursuzluğa zarar verebildiğini ortaya koymuştur.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO, 2018) ise aşırı turizmi turizmin destinasyon ya da destinasyonun belirli bir bölümü üzerindeki etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesi algısını ve ziyaretçi deneyimini olumsuz yönde etkilemesi olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlar ışığında aşırı turizmin doğrudan veya dolaylı olarak yerel halkı etkilediği görülmektedir. Nitekim Kim ve Kang (2020) turist sayısının yüksek olmasının yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz etkileyebileceğini ve bunun turistlere karşı olumsuz tutum ve davranışlar geliştirilmesine yol açabileceğini belirtmektedir. Turist sayısının kontrol edilememesi ve taşıma kapasitesinin aşılması durumunda ise, yerel halkın hareket alanlarının kısıtlandığı, çünkü altyapı ve tesislerin öncelikli olarak turistlere hizmet verdiği ifade edilmektedir (Sukriah ve Yuliani, 2023). Vargas-Sánchez vd. (2011) de benzer şekilde turizmin sosyal etkilerinin yerel toplumda huzursuzluk yaratabileceğini ve yaşam kalitesini düşürebileceğini vurgulamıştır.

Aşırı turizmle birlikte artan turist yoğunluğu turist gürültüsünden kaynaklanan rahatsızlıklar, çevresel zararlar ve somut kültürel varlıklara verilen tahribat gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Park ve Kovacs (2020) turist kalabalığının yerel halkın şehirdeki kendi bölgelerini belirli zamanlarda kullanamamasına veya kullanmaktan kaçınmasına neden olduğunu vurgulamaktadır. Capocchi vd. (2019) aşırı turizmin çevre kirliliği, artan atık üretimi ve doğal kaynakların tüketimi gibi çevresel sorunlara yol açtığını ileri sürmektedir. McGehee ve Andereck (2004) ise aşırı turizmin çevresel bozulmayı artırdığını ve bunun yerel yaşam kalitesi algısını olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymuştur.

Çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarıyla aşırı turizm farklı açılardan ele alınmaktadır (Atzori, 2020). Literatürde yer alan çalışmalar yerel halkın turizme yönelik olumlu algılarının turizmin gelişimi için destek ve olumlu tutumların artmasına yol açtığını göstermektedir. Turizmin ekonomik faydalarının ve sosyal etkileşimlerin yerel halk tarafından olumlu algılanması turizm faaliyetlerine verilen desteği güçlendirmektedir (Chen ve Şegota, 2015; Cheung ve Li, 2019). Andereck ve Nyaupane (2011), turizmin ekonomik faydalarının yerel halkın yaşam kalitesini olumlu etkilediğini belirtmiş, Uysal vd. (2016) ise turizmin istihdam ve gelir artışı yaratma gücüne dikkat çekmiştir. Türker ve Alaeddinoğlu (2019) ise Safranbolu örneğinde halkın turizme yönelik algılarının özellikle ekonomik katkılar açısından daha olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşın aşırı ziyaretçi yoğunluğu su, hava, toprak ve gürültü kirliliği, biyoçeşitlilik kaybı, kamusal alanlarda baskı, altyapı yetersizliği ve tarihi ile mimari alanlarda tahribat gibi çevresel sorunları da beraberinde getirmektedir (Capocchi vd., 2019). Ekonomik açıdan ise, turizmin istihdam ve gelir artışı gibi pozitif etkileri bulunsa da, bölgenin turizme aşırı bağımlılığı enflasyon, arazi ve mülk fiyatlarının yükselmesi ve yaşam maliyetlerinin artması gibi olumsuz sonuçlara neden olmaktadır (Smeral, 2015). Sosyo-kültürel etkiler arasında ise istenmeyen ziyaretçi davranışları, yerel halkın rahatsızlığı, kültürel çatışmalar, suç oranlarının artması, yaşam tarzı değişimleri ve kültürel kimlik kaybı gibi sorunlar yer almaktadır. Ayrıca, turizmin yoğun olduğu dönemlerde park yeri ve trafik problemleri de sıkça yaşanmaktadır (Sukriah ve Yuliani, 2023). Timothy

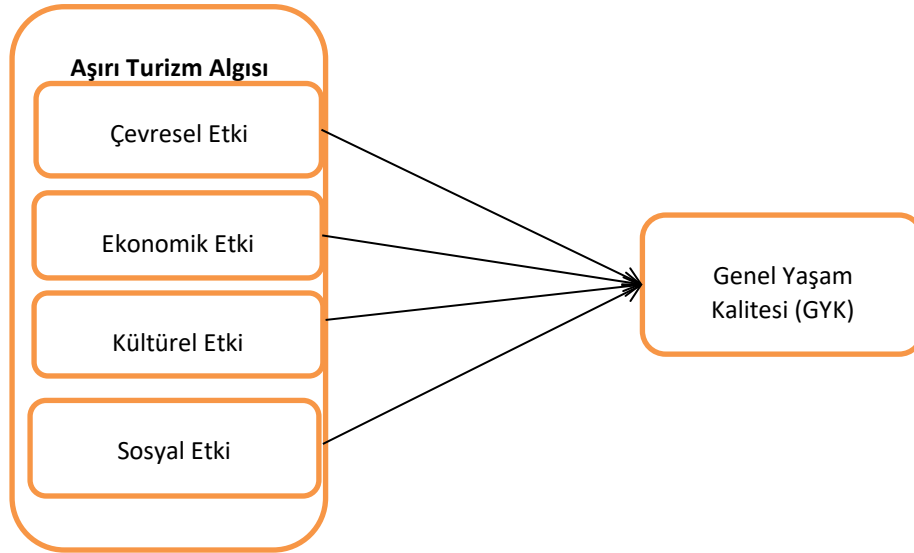
(2011), turizmin kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasına katkı sağlayabileceğini, Richards (2018) ise kültürel turizmin yerel kimliğin güçlenmesi ve kültürlerarası etkileşim açısından önemli fırsatlar sunduğunu ifade etmiştir.

Turizm sektörünün yerel toplumla ayrılmaz bir ilişkisi olduğu vurgulanmakta ve bu ilişkinin yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemesi gerektiği ifade edilmektedir (Liang ve Hui, 2016). Diğer yandan turizmin toplumun refahını artırma potansiyeline sahip olduğu da literatürde desteklenmektedir (Andereck vd., 2007). Turizm ve oluşturduğu sosyo-kültürel hareketlilik, festivaller ve kültürel etkinlikler aracılığıyla yerel halkın yaşam kalitesini artırabilmektedir. Ayrıca altyapı iyileşmeleri, yeni istihdam olanakları ve özellikle gençler ile kadınlar için daha iyi ücretli iş imkanları gibi ekonomik katkılar da söz konusudur. Ancak, aşırı turizm beraberinde kalabalıklaşma, suç artışı, trafik ve park sorunları, fiyat artışları ile su, hava ve ses kirliliği gibi olumsuzlukları da getirmekte ve yerel halkın genel yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir (Avcı, 2018).

Sonuç olarak, aşırı turizm destinasyonlarda yerel halkın yaşam kalitesini, tutum ve davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olarak görülmektedir. Duyar ve Bayram (2019) turizm hareketliliğinin yoğun olduğu destinasyonlarda yerel halkın yaşam kalitesine yönelik memnuniyetlerinin düşük olduğunu belirtmektedir. Aşırı turizm genellikle destinasyonlar için olumlu bir faaliyet olarak algılansa da derinlemesine incelendiğinde çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Turizm hareketliliğinin hızla artması, somut kültürel mirasın tehlikeye girmesi, doğal kaynakların tükenmesi ve bölge halkının geleneksel yaşam biçimlerinin olumsuz etkilenmesi gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle, aşırı turizm olgusunun turizm yönetimi ve sürdürülebilirlik bağlamında stratejik bir şekilde ele alınması büyük önem taşımaktadır (Demirci vd., 2020).

3. Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Test edilecek yapısal model Şekil 1'de görülmektedir. Bu modelde bir değişkenin diğer değişkenlerle ilişkisinin araştırılacağı değişken aşırı turizmin çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal etkileri ile ve genel yaşam kalitesi arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla hipotezler geliştirilmiştir:

Şekil 1. Araştırmanın Yapısal Modeli

Araştırmanın hipotezleri konuyla ilgili mevcut literatürde yer alan kuramsal ve ampirik bulgular doğrultusunda geliştirilmiştir. Araştırma modeli üzerinden çalışma kapsamında sınanması düşünülen dört temel hipotez kurulmuştur. Bu kapsamda ilgili çalışmalardan elde edilen bilgiler ışığında aşağıdaki hipotezler önerilmektedir:

Aşırı turizm, çevresel kaynakların aşırı tüketimi ve doğal çevrenin bozulması ile ilişkilendirilen bir olgudur. Bu etki su kaynaklarının tükenmesi, hava kirliliği, atık yönetiminde yaşanan zorluklar, ekosistemlerin zarar görmesi gibi çevresel problemleri içermektedir. Bu nedenle, çevresel etkilerin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkileri, aşırı turizmin önemli bir boyutunu oluşturur. Gössling vd. (2015), aşırı turizmin çevresel kaynakların tükenmesine yol açtığını ve bunun yerel halkın yaşam kalitesine olumsuz etkilerini özellikle su kaynaklarının aşırı kullanımı, doğal habitatların bozulması ve atık yönetimi sorunları gibi çevresel etkilerle vurgulamaktadır. Literatür incelemesi ışığında aşağıdaki hipotez önerilmiştir:

H₁. Aşırı turizmin çevresel etkilerinin genel yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Aşırı turizm, yerel ekonomiyi genellikle turizm gelirlerinin artmasıyla canlandırabilir, ancak bu ekonomik faydalar zamanla dengesiz ve sürdürülemez hale gelebilir. Yerel halk, yüksek yaşam maliyetleri, artan konaklama fiyatları, düşük ücretli iş imkanları ve ekonomik eşitsizlik gibi sorunlarla karşılaşabilir. Bu durum, özellikle yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir. Smeral (2015), aşırı turizmin yerel ekonomiyi canlandırmakla birlikte, ekonomik faydaların çoğunlukla dışsal aktörlere kayması ve yerel halkın bu faydalardan yeterince yararlanamaması durumunda yaşam kalitesinin düşeceğini, ayrıca aşırı turist akışının yüksek maliyetleri, konaklama fiyatlarının artması ve yerel gelir dağılımındaki dengesizliklerin halkın yaşam maliyetlerini artırarak yaşam kalitesini olumsuz etkileyebileceğini belirtir. Literatür incelemesi ışığında aşağıdaki hipotez önerilmiştir:

H₂. Aşırı turizmin ekonomik etkilerinin genel yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Aşırı turizm, yerel halkın kültürel kimliğine olan saygı azaltmakta ve geleneksel yaşam biçimleri, turistik talepler doğrultusunda değişmektedir. Ayrıca, aşırı turist akışı yerel halkın kültürel etkinliklerine ve günlük yaşamlarına müdahale etmekte, geleneksel mekanların ve ritüellerin yok olmasına neden olmaktadır. Bu, yerel halkın kültürel kimlik ve aidiyet duygusunu zedeler ve yaşam kalitelerini etkileyebilir. Richards (2007), kültürel turizmin, yerel halkın geleneksel değerlerini ve kültürel mirasını tehdit eden ticarileşme sürecini başlatarak kültürel kimliği zayıflattığını ve yaşam kalitesini düşürdüğünü belirtmektedir. Literatür incelemesi ışığında aşağıdaki hipotez önerilmiştir:

H₃. Aşırı turizmin kültürel etkilerinin genel yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Aşırı turizm, artan turist yoğunluğu, gürültü ve sosyal uyumsuzluk gibi unsurlar nedeniyle yerel halkın sosyal ilişkilerini ve yaşam tarzını olumsuz etkilemektedir. Bu durum, toplumsal gerginliklere, sosyal izolasyona ve yaşam kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Timothy (2011) çalışmasında, aşırı turizmin yerel halkın sosyal yapısını bozarak, turistler ve yerel halk arasındaki yaşam tarzı farklarının arttığını ve bunun sosyal uyumsuzluğa yol açarak yaşam kalitesini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Literatür incelemesi ışığında aşağıdaki hipotez önerilmiştir:

H₄. Aşırı turizmin sosyal etkilerinin genel yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

4. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada Safranbolu tarihi (eski) çarşı bölgesinde ikamet eden yerel halkın aşırı turizme yönelik algılarının belirlenmesi ve bu durumun genel yaşam kalitesine olan etkileri nicel araştırma yöntemleri kullanılarak ölçülmüştür. Kullanılan veriler birincil veriler olup veri toplama yöntemi anket tekniğidir. Bir değişkenin diğer değişkenlerle ilişkisinin araştırılacağı iki değişken bulunmaktadır. Bu iki değişkenlerden bağımlı değişken olarak genel yaşam kalitesi bağımsız değişkenler olarak da aşırı turizmin çevresel, ekonomik kültürel ve sosyal etkileridir. Araştırmada yerel halkın aşırı turizme ile ilgili çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal algıları ile genel yaşam kalitesi arasındaki ilişki boyutları belirlemek için açıklayıcı faktör analizi, değişkenlerin etkilerini belirlemede korelasyon ve regresyon analizleri kullanılmıştır.

4.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Safranbolu tarihi (eski) çarşı bölgesi ve çevre mahallelerde ikamet eden yerel halktan oluşmaktadır. Bu çalışmada, bölgede yer alan 10 muhtarlığa bağlı yaklaşık 1800 kişilik nüfus hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, 325 anket dağıtılmış ancak eksik veya hatalı doldurulanlar çıkarıldığında analiz için 290 anket kullanılmıştır. Bu örneklem büyüklüğü, benzer sosyal bilim araştırmalarında yeterli sayıda katılımcı olarak kabul edilmektedir (Creswell ve Creswell 2014). Araştırmada katılımcıların tamamına erişmek mümkün olamadığından veriler kolayda örnekleme yöntemi kapsamında toplanmıştır. Veri toplama sürecinde katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anketler, turizm hareketliliğinin en yoğun olduğu dönem olan Mayıs-Eylül 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, Safranbolu'nun tarihi çarşı bölgesinde yoğun turizm baskısına maruz kalan ve bu durumdan doğrudan ve dolaylı olarak etkilenen yerel halktan veriler toplanmıştır.

4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan anketin ölçeklerinin hazırlanmasında ilgili literatür taraması yapılmış daha önce geçerliliği ve güvenirliği sınanmış ölçeklerden uygun olanlar kullanılmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde aşırı turizmin etkileri kapsamında çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal algı ölçeği için Demirci vd. (2020) ve Kim vd. (2013) çalışmalarında kullandıkları ölçeklerden faydalanılmıştır. Bu bölümde 5'li Likert tipinde "1=Kesinlikle Katılmıyorum" dan "5=Kesinlikle Katılıyorum" a kadar derecelendirilmiş, katılımcıların aşırı turizme yönelik algılarının ölçmeye yönelik 21 ifade bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde Avcı (2018), Kim vd. (2013) ve Andereck ve Nyaupane (2011) tarafından oluşturulan yaşam kalitesi ölçeği kullanılmıştır. Yaşam kalitesini ölçmek için kullanılan ifadeler de beşli kategoride 1=Hiç memnun değilim-5=Tamamen memnunuz ve 20 ifade ile ölçülmüştür. Anketin üçüncü bölümünde ise ankete katılanların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Araştırmada katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, gelir durumu, ikamet yılı ve turist ile etkileşim sıklığı gibi bilgilerini elde etmeye yönelik sorular yer almaktadır.

5. Bulgular

Araştırmanın bulgular kısmında, öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler tablo 1' de sunulmuş ve bu veriler detaylı olarak yorumlanmıştır. Demografik analizlerin ardından kullanılan faktör analizi ile ölçeğin yapı geçerliliği incelenmiş, korelasyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişkiler ortaya konulmuş ve çoklu regresyon analizi ile bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Değişken		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	121	41,7
	Erkek	169	58,3
Medeni Durum	Evli	172	59,3
	Bekâr	106	36,6
	Diğer (Dul, Boşanmış)	12	4,1
Yaş	18-29	60	20,7
	30-39	82	28,3
	40-49	68	23,4
	50-59	49	16,9
	60 ve üzeri	31	10,7
	11000 TL ve altı	36	12,4

Gelir Durumu	11001-20000 TL	138	47,6
	20001-30000 TL	60	20,7
	30001-40000 TL	45	15,5
	40001-50000 TL	5	1,7
	50001 ve üzeri TL	6	2,1
İkamet Yılı	1-10 yıl	77	26,6
	11-20 yıl	90	31,0
	21 yıl ve üzeri	123	42,4
Turist ile Etkileşim Sıklığı	Hiç	12	4,1
	Nadiren	35	12,1
	Bazen	79	27,2
	Sürekli	164	56,6

Tablo 1'deki veriler, katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, gelir durumu, ikamet yılı ve turist ile etkileşim sıklığına göre dağılımlarını göstermektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun erkek (%58,3) ve evli (%59,3) olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların yaş dağılımına bakıldığında, %20,7'si 18-29 yaş, %28,3'ü 30-39 yaş, %23,4'ü, 40-49 yaş, %16,9'u 50-59 yaş ve %10,7'si 60 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Gelir durumu açısından, katılımcıların neredeyse yarısı (%47,6) 11001-20000 TL aralığında gelire sahip ve bu oran bölgede ikamet edenlerin gelir seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. İkamet süresi bakımından, katılımcıların %42,4'ü 21 yıl ve üzerinde Safranbolu'da ikamet ederken % 26,6'sı 1-10 yıl arasında ikamet ettiğini belirtmektedir. Turist ile etkileşim sıklığına bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun (%56,6) sürekli. %27,2'sinin bazen, %12,1'in nadiren ve %4,1'in ise hiç olarak turistlerle etkileşimde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklere Yönelik Faktör Analizi ve Güvenilirlik

İFADELER	Faktör Yüğü	C. Alpha	Vary. Açık. %	Ort.	Std. Sapma
Çevresel Etki					
Aşırı turizm bölgenin tarihi yapılarını bozmaktadır.	,822	,892	20,949	2,88	1,0317
Aşırı turizm çevre kirliliği sorunlarını artırmaktadır.	,795				
Aşırı turizm gürültü kirliliği sorunlarını artırmaktadır.	,789				
Aşırı turizm bölgenin bitki örtüsüne zarar vermektedir.	,780				
Aşırı turizm çöpleri çevrenin güzelliğini bozmaktadır	,744				
Aşırı turizm bölgedeki doğal yeşil alanlara zarar vermektedir.	,742				
Aşırı turizm bölgenin tarihi imajına zarar vermektedir.	,712				
Ekonomik Etki					
Aşırı turizm bölgede satılan ürünlerin fiyatını arttırmaktadır.	,872	,831	41,744	3,98	,78338
Aşırı turizm bölgedeki hayat pahalılığını arttırmaktadır.	,785				
Aşırı turizm kadınlara iş imkânı oluşturmaktadır.	,774				
Aşırı turizm bölgemize yeni yatırımlar çekmektedir.	,772				
Aşırı turizm bölgemizin ekonomik gelişmesine katkı sağlamaktadır.	,723				
Aşırı turizm gençlere iş imkânı oluşturmaktadır.	,719				
Aşırı turizmin başka sektörleri de canlandırdığını düşünmekteyim	,697				

Aşırı turizm yerel yönetimleri yatırım yapmaya zorlamaktadır.	,566				
Kültürel Etki		,543	52,137	3,60	1,0306
Aşırı turizm bölgemizdeki kültürel faaliyetlerin sayısını arttırmaktadır.	,723				
Aşırı turizm kültürün canlı tutulmasına ve korunmasına yardımcıdır	,708				
Aşırı turizmin bölgeye göçü arttırdığını gözlemliyorum.	,643				
Sosyal Etki					
Aşırı turizm araçlar için park yeri sorunu oluşturmaktadır	,799	,746	62,747	4,00	,94444
Aşırı turizm trafik sorunu oluşturmaktadır.	,790				
Aşırı turizmin yerel halkın tutum ve davranışlarını değiştirmektedir	,682				
Cronbach Alpha: ,869 KMO : ,813 Sig.: ,000 df: 210 Ki Kare: 3220,381					

Tablo 2’de aşırı turizmin çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal etkilenin yer aldığı ölçekler bulunmaktadır. Ölçeklerin güvenirliği bütün olarak değerlendirildiğinde Cronbach Alpha katsayısının 0,869 olarak belirlendiği tespit edilmiştir. Cronbach’s Alpha değeri 0,869 olan bu çalışma ölçeği ölçekte yer alan maddelerin tutarlı ve güvenilir şekilde bir arada çalıştığını göstermektedir (Gliem & Gliem, 2003). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)değerinin 0,60’ın üzerinde olması faktör analizinin yapılabileceğini gösterir (Field, 2024). Çalışmadaki 0,813 KMO değeri ise örneklemin faktör analizi için oldukça uygun olduğunu göstermektedir. Kaiser Normalleşmesine göre, öz değeri 1’in üzerindeki faktörlerin ele alınmasıyla gerçekleştirilen faktör analizinde ölçeği 4 faktörün oluşturduğu saptanmıştır. Bu oluşan 4 faktör için Cronbach Alfa değerleri incelendiğinde, birinci faktörün (çevresel etkiler) 0,892; ikinci faktörün (ekonomik etkiler) 0,831; üçüncü faktörün (kültürel etkiler) 0,531; dördüncü faktörün (sosyal etkiler) 0,746; değerlerinde olduğu görülmektedir. Tablo 1’de bu ölçeklerin ortalama değerlerine bakıldığında “Sosyal Etkiler” ($\bar{x}$: 4,00) en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bunu takiben 3,98 ortalama ile “ekonomik etkiler” değişkeni gelmektedir. Ardından 3,60 ortalama ile “Kültürel Etkiler” gelmektedir. “Çevresel etkiler” boyutu, yapılan faktör analizinde ölçekler arasında en düşük ortalamaya sahip olanıdır ve bu boyut için ortalama değer 2,88 olarak hesaplanmıştır.

Anlamlılık (p-değeri) 0.000 olarak belirtilmiştir. Bu değer, analizin istatistiksel anlamlılığını ifade eder. 0.05’ten küçük bir p-değeri, analizin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir. Serbestlik derecesi (df) 210 olarak verilmiştir. Bu, analizde kullanılan serbestlik derecesinin sayısını ifade eder ve istatistiksel testlerin doğru bir şekilde hesaplandığını gösterir. Son olarak, Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği (Ki Kare) değeri 3220,381olarak hesaplanmıştır. Bu değer veri setinin faktör analizi için ne kadar uygun olduğunu gösteren bir ölçüttür. Genellikle 0 ile 1 arasında bir değer alır ve 0.5’ten büyük olması arzu edilir. 3220,381 değeri veri setinin faktör analizi için oldukça uygun olduğunu göstermektedir. Tabloda görülen Ki-kare değeri (3220,381) gözlenen ve beklenen frekanslar arasındaki farkın oldukça büyük olduğunu göstermektedir. Literatüre göre (Pallant, 2020) yüksek ki-kare değerleri kategorik değişkenler arasında anlamlı ve güçlü bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir.

Tablo 3. Genel Yaşam Kalitesi (GYK) Ölçeklere Yönelik Faktör Analizi ve Güvenirlik

İFADELER	Madde Yüğü	Cronbach Alpha	Varyans Açık. (%)	Ort.	Standart Sapma
Ekonomik durum					
Çeşitlendirilmiş ve güçlü bir ekonomiden	,795	,847	31,130	2,77	,05341
Yaşam Standartlarından	,789				
Gelir durumumdan	,787				
Harcamalarımı karşılamaktan	,721				
İstihdam (İşimden) durumumdan	,682				

Bireysel Refah ve Güvence		,741	10,568	3,29	,04927
Sosyal güvence durumundan	,789				
Kendimi bir topluluğun üyesi olarak hissetmekten	,645				
Sağlık durumundan	,548				
Kamu hizmetlerin kalitesinden	,546				
Geleceğimin güvenliğinden	,454				
Toplumsal Memnuniyet		,785	9,975	3,50	,04507
Temiz hava ve sudan	,776				
Safranbolu’da ikamet etmekten	,705				
Safranbolu’da yaşayan insanlardan	,652				
Safranbolu’da sahip olduğum olanaklardan	,647				
Topluma ait olma hissiden	,625				
Yaşam tarzının korunmasından	,501				
Boş Zaman ve Başarı		,798	6,798	3,26	,05389
Boş zaman faaliyetlerimden	,851				
Bana ait boş zamandan	,845				
Başkalarına kıyasla geçirdiğim vakitlerden	,829				
Yaşantımda başardıklarımın	,504				
Cronbach Alpha: ,881 KMO : ,771 Sig.: ,000 df: 190 Ki Kare: 2714,739					

Tablo 3'te genel yaşam kalitesi değişkenine ilişkin faktör analizi sonuçları yer almaktadır. Genel Yaşam kalitesi dört boyut altında toplanmıştır. Ölçekte yer alan ifadeler aşırı turizmin etkileri ile yerel halkın genel yaşam kalitesinin yüzde 58,471'ini açıklamaktadır. Buda %50'den fazla ise ölçme aracımızın geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların yaşam kalitelerinden orta düzeyde memnun oldukları görülmüştür (3,23).

Bu ölçekte elde edilen 0,881 Cronbach Alpha değeri ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu ve ölçekte yer alan maddelerin tutarlı bir şekilde aynı kavramı ölçtüğünü göstermektedir. KMO değeri (0,771) verilerin faktör analizine uygun ve örneklemen yeterli olduğunu göstermektedir. Sig. değeri 0,05'in altında olması veriler arasında anlamlı korelasyonların olduğunu ve faktör analizinin uygulanabilir olduğunu gösterir. 0,000 değeri verilerde anlamlı korelasyonların bulunduğunu güçlü biçimde desteklemektedir.

Faktör yükleri her bir maddenin ilgili faktörü ne kadar iyi temsil ettiğini gösteren korelasyon katsayılarıdır. Literatürde faktör yüklerinin 0,40 ve üzeri olması genellikle anlamlı kabul edilirken, 0,50'nin üzerinde faktör yükleri iyi düzeyde yüklenme olarak değerlendirilir (Hair vd., 2014). Tabloya göre genel yaşam kalitesi ölçeği içindeki ifadelerin faktör yüklerinin 0,50 ile 0,85 arasında olması maddelerin ilgili faktörleri güçlü ve tutarlı biçimde temsil ettiğini göstermektedir. Bu durum, ölçeğin yapısal geçerliliğini desteklemektedir. İstatistiksel bulgulara göre ölçeklerin en düşük CR değeri 0,74'tür ve aynı zamanda bu değer AVE değerlerinden yüksek olması gerektiği koşulunu sağlamaktadır. AVE değerlerinin en düşüğü ise 0,55 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar Hair vd. (2014) belirtmiş oldukları gereken koşulları yerine getirmektedir. Bunun yanında ölçeklere yönelik model iyilik uyum değerleri Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. Ölçeklere Yönelik Model Uyum İyiliği Değerleri

Uyum İndeksi	Kriter	Aşırı Turizm	Genel Yaşam Kalitesi
Chi-Square/df	< 5	2,81	2,66
CFI	≥ 0.90	0,94	0,95
GFI	≥ 0.90	0,93	0,92
TLI	≥ 0.90	0,94	0,94

RMSEA	≤ 0.08	0,06	0,07
SRMR	≤ 0.08	0,05	0,04

CFI değeri modelin verilerle uyumunu ölçer ve 0.90'ın üzerinde olması iyi uyumu işaret eder. DFA modeli, gözlenen verilerle teorik model arasında yüksek bir uyum olduğunu göstermektedir. TLI, modele cezalandırma ekleyen bir uyum indeksidir ve özellikle daha karmaşık modellerde daha güvenilir bir sonuç sunar. Burada 0.94 değeri, modelin yeterince iyi uyum sağladığını göstermektedir. RMSEA, modelin hatalarını ölçer ve 0.08'in altında bir değer kabul edilebilir uyumu ifade eder. Bu sonuç, modelde küçük sapmalar olduğunu ancak genel olarak iyi bir uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. SRMR, bu indeks, gözlenen ve tahmin edilen korelasyonlar arasındaki farkları standartlaştırılmış olarak ölçer. 0.08'in altındaki değerler modelin iyi uyum sağladığını gösterir. Buradaki sonuç, gözlemlenen verilerin modelle uyumlu olduğunu doğrulamaktadır (Hair vd., 2014).

Tablo 5. Korelasyon Analizine Yönelik Bulgular

Boyutlar		Çevresel Etki	Sosyal Etki	Ekonomik Etki	Kültürel Etki	Genel Yaşam Kalitesi (GYK)
Çevresel Etki	Pearson Correlation	1				
	Sig. (2-tailed)					
Ekonomik Etki	Pearson Correlation	,130*	1			
	Sig. (2-tailed)	,027				
Sosyal Etki	Pearson Correlation	,243**	,380**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000			
Kültürel Etki	Pearson Correlation	,350**	,313**	,326**	1	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		
Genel Yaşam Kalitesi (GYK)	Pearson Correlation	-,021	,170**	,121*	-,058	1
	Sig. (2-tailed)	,726	,004	,040	,328	

Değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Pearson korelasyon testi sonucunun katsayılarına bakıldığında aşırı turizmin ekonomik ve sosyal etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesini artırmada anlamlı ve olumlu bir rol oynadığını ancak çevresel ve kültürel etkilerin bu bağlamda kayda değer bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Aşırı turizmin çevresel etkinin genel yaşam kalitesi üzerindeki korelasyon katsayısı -0.021'dir ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p = 0.726$). Bu, çevresel etkilerin genel yaşam kalitesi üzerinde belirgin bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Ekonomik etki ile genel yaşam kalitesi arasındaki korelasyon katsayısı 0.170 olup, bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p = 0.004$). Bu sonuç, ekonomik etkinin genel yaşam kalitesini artırmada pozitif ve anlamlı bir rol oynadığını göstermektedir. Sosyal etkinin genel yaşam kalitesi üzerindeki korelasyon katsayısı 0.121'dir ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p = 0.040$). Bu bulgu, sosyal etkinin genel yaşam kalitesini artırmada pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Kültürel etki ile genel yaşam kalitesi arasındaki korelasyon katsayısı -0.058 olup, bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p = 0.328$). Bu sonuç, kültürel değişimlerin genel yaşam kalitesi üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Bu bulgular, aşırı turizmin ekonomik ve sosyal etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesini artırmada anlamlı ve olumlu bir rol oynadığını, ancak çevresel ve kültürel etkilerin bu bağlamda kayda değer bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Ekonomik etki ile genel yaşam kalitesi arasında gözlemlenen pozitif korelasyon, turizmin getirdiği ekonomik faydaların yerel halkın refahını artırdığını ve yaşam kalitesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, sosyal etki ile genel yaşam kalitesi arasındaki pozitif ve anlamlı ilişki, turizmin sosyal dinamikler üzerindeki olumlu etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesine yansıdığını göstermektedir. Buna karşılık, çevresel ve kültürel etkilerin genel yaşam

kalitesi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermemesi, bu boyutların yaşam kalitesi algısında belirgin bir rol oynamadığını veya bu etkilerin yerel halk tarafından daha az önemsendiğini düşündürmektedir.

Bu araştırmada değişkenler arasındaki etkileri belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizleri yapılmıştır. Regresyon analizi, bağımlı bir değişken ile bir veya daha fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkileri incelemek için kullanılan bir yöntemdir. Regresyon analizi iki kategoriye ayrılmaktadır: bir bağımsız değişkenin kullanıldığı basit regresyon analizi ve birden çok bağımsız değişkenin kullanıldığı çoklu regresyon analizi (Ural ve Kılıç, 2005).

Tablo 6. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

HİPOTEZLER	β	t-değeri	Sig.	Kabul Durumu
H ₁ (çevresel)	-,008	-,270	,836	Red
H ₂ (ekonomik)	,155	3,014	,003	Kabul
H ₃ (kültürel)	,081	1,000	,063	Red
H ₄ (sosyal)	-,086	-2,157	,032	Kabul
R=,248; R ² =,061; Düzeltilmiş R ² =,048;; F=4,650; p=0.001				

*p<0.05

Aşırı turizmin çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal etkileri ile genel yaşam kalitesini açıklayabilmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Tablo 6’te görüldüğü üzere beta değerlerine göre genel yaşam kalitesi üzerinde en güçlü etki ekonomik etkilerden kaynaklanmaktadır ($\beta = 0,155$). Analiz sonuçlarına göre, ekonomik etkinin ($\beta = 0,155$, $p < 0,05$) pozitif yönde ve sosyal etkinin ($\beta = -0,086$, $p < 0,05$) genel yaşam kalitesi üzerinde anlamlı etkileri bulunmaktadır. Buna karşılık çevresel ($\beta = -0,008$, $p > 0,05$) ve kültürel ($\beta = 0,081$, $p > 0,05$) etkilerin genel yaşam kalitesi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilmemiştir. Bu doğrultuda, H₂ (ekonomik) ve H₄ (sosyal) hipotezleri kabul edilirken, H₁ (çevresel) ve H₃ (kültürel) hipotezleri reddedilmiştir. Modelin genel uyumu ($R^2 = 0.061$), bağımsız değişkenlerin (çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel etkiler) genel yaşam kalitesindeki değişimin %6,1’ini açıkladığını göstermektedir. Düzeltilmiş R² değeri ise 0.048’dir, bu da modelin genel açıklama gücünü daha konservatif bir şekilde değerlendirir. Modelin F istatistiği 4.650 ve bu değer istatistiksel olarak anlamlıdır ($p = 0.001$), bu da modelin genel olarak anlamlı olduğunu ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini anlamlı bir şekilde açıkladığını göstermektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda;

H₁ (Çevresel, $\beta = -0,008$; $p=0,836$): Negatif yönde çok küçük bir katsayıya sahip olup, istatistiksel olarak anlamlı değildir.

H₂ (Ekonomik, $\beta = 0,155$; $p=0,003$): En yüksek pozitif etkiye sahip değişkendir ve anlamlıdır.

H₃ (Kültürel, $\beta = 0,081$; $p=0,063$): Pozitif yönde bir katsayıya sahiptir ancak istatistiksel olarak anlamlı değildir.

H₄ (Sosyal, $\beta = -0,086$; $p=0,032$): Negatif yönde küçük bir etkiye sahiptir ve anlamlıdır.

6. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, Safranbolu’nun tarihi çarşı bölgesinde aşırı turizmin çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal boyutlarının yerel halkın genel yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Faktör analizi ve regresyon sonuçları aşırı turizmin farklı boyutlarda hem olumlu hem de olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Çevresel etkiler açısından aşırı turizmin çevre kirliliği, gürültü kirliliği ve bitki örtüsüne zarar gibi sorunları artırdığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, Capocchi ve diğerleri (2019) ile McGehee ve Andereck

(2004) tarafından vurgulanan artan atık üretimi, su ve hava kirliliği gibi olumsuzluklarla örtüşmektedir. Araştırma bulguları, aşırı turizmin çevresel sorunları artırdığını göstermektedir. Ancak analizler bu olumsuz çevresel etkilerin yerel halkın genel yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etki yaratmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, aşırı turizmin çevre kirliliği, gürültü ve doğal alanlara zarar gibi olumsuzluklar yarattığı bilinse de, araştırma örnekleminde bu etkilerin yaşam kalitesi algısını doğrudan şekillendirmediğini göstermektedir.

Çalışmada ekonomik aşırılık algısının yaşam kalitesini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ekonomik etkinin yaşam kalitesi üzerinde pozitif etkisinin bulunduğunu ortaya koyan önceki çalışmalarla (Andereck & Nyaupane, 2011; Uysal vd., 2016) uyumludur. Nitekim, aşırı turizmin bölgedeki ekonomik gelişime katkı sağladığı ve yeni iş imkânları yarattığı bulguları öne çıkmaktadır. Ancak aynı zamanda bölgede yaşam maliyetlerini artırdığı ve yerel yönetimleri daha fazla yatırım yapmaya zorladığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda bölgeye döviz girişi ve yerli turist harcamaları önemli gelir kaynağı sağlayarak yeni istihdam alanlar yaratmaktadır. Bu bulgu, Türker ve Alaeddinoğlu'nun (2019) araştırmasında Safranbolu halkının aşırı turizme ilişkin algılarının özellikle ekonomik etkiler açısından genellikle olumlu bir şekilde değerlendirildiği ile paralellik göstermektedir. Bu durum, turizm yönetimi açısından şu çıkarımları ortaya koymaktadır: Ekonomik faydaların korunması ve artırılması, yerel halkın yaşam memnuniyetini desteklemektedir; bu nedenle turizm planlamasında gelir yaratıcı ve istihdam sağlayıcı faaliyetlere öncelik verilmelidir.

Araştırmada kültürel etkiler ile yaşam kalitesi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle aşırı turizmin kültürel boyutunun bölge halkının yaşam kalitesi algısı üzerinde doğrudan ve güçlü bir etkisi olmadığı görülmektedir. Bu durum her ne kadar turizmin kültürel değerlerin korunması, kültürlerarası etkileşim ve yerel kimliğin tanıtılması gibi olumlu katkılar sağlayabileceği literatürde (Timothy, 2011; Richards, 2018) vurgulansa da araştırma örnekleminde bu katkılarının halkın yaşam kalitesi algısına güçlü bir yansıma oluşturmadığını ve düşük düzeyde bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Sosyal etkiler ise yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve negatif bir etkiye sahiptir. Artan ziyaretçi sayısı, yerel halk ile turistler arasında çatışmaları artırarak toplumsal huzursuzluğa yol açabilmektedir. Bu durum, Ko ve Stewart (2002) ile Vargas-Sánchez ve diğerleri (2011) tarafından da ortaya konulmuştur. Gittikçe artan ziyaretçi sayısı ile Safranbolu tarihi kenti turizmde olgunluk safhasına ulaştığını (Türker, 2020) göstermektedir. Türker (2020) ve Canbulat (2010) çalışmalarında hafta sonları, özel, resmi ve dini bayramlarda, yaz sezonunda yoğun turizm hareketliliğine dikkat çekmişlerdir. Çalışmalarında tarihi (eski) çarşı 'da alışveriş yapan yoğun insan kalabalığının, taşan dükkanların ve yolları işgal eden park etmiş araçların; ziyaretçi sayısındaki artış nedeniyle Safranbolu'nun tarihi ve kültürel miras dokusunu tehdit ettiğini vurgulamışlardır. Sosyal etkilerin negatif yönlü olması yerel halkın yaşamını zorlaştırmakta ve toplumsal huzursuzluğa yol açmaktadır; bu nedenle yoğun turizm dönemlerinde trafik, park ve sosyal altyapı yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi önemli bir çıkarım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, araştırma bulguları aşırı turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin boyutlara göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ekonomik etkiler anlamlı ve pozitif bulunmuş, bu da turizmin yarattığı gelir artışı, istihdam ve ekonomik canlılığın bölge halkının yaşam kalitesini olumlu yönde desteklediğini göstermektedir. Buna karşılık, sosyal etkiler anlamlı ancak negatif yönde saptanmış olup, kalabalıklaşma, trafik, kamusal alanların aşırı kullanımı ve sosyal huzursuzluk gibi olumsuzlukların yaşam kalitesini düşürdüğü anlaşılmaktadır. Bu bulgular literatürdeki önceki çalışmalarla (Andereck & Nyaupane, 2011; Ko & Stewart, 2002) paralellik göstermekte olup yerel yönetimler ve paydaşlar için turizm planlamasında ekonomik faydaların korunması ve sosyal etkilerin azaltılması yönünde stratejiler geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Çevresel ve kültürel etkiler ise istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu durum çevresel sorunların halkın yaşam kalitesi algısında güçlü bir belirleyici

olmadığına ve kültürel katkıların ise daha uzun vadede ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir. Genel olarak elde edilen sonuçlar turizmin ekonomik faydalarının yaşam kalitesi üzerinde olumlu, sosyal maliyetlerinin ise olumsuz etkiler yarattığını; çevresel ve kültürel boyutların ise sınırlı bir yansıma oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Safranbolu’da aşırı turizmin olumsuz etkilerinin azaltılması ve olumlu katkılarının artırılması için ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel boyutları kapsayan bütüncül bir sürdürülebilir turizm stratejisine ihtiyaç vardır. Bu strateji kapsamında, ekonomik faydaların korunması ve çeşitlendirilmesi yerel halkın gelir ve istihdam olanaklarını artıracak; yoğun dönemlerde trafik, park ve altyapı yönetimine yönelik düzenlemeler sosyal olumsuzlukları azaltacaktır. Örneğin; atık yönetimi, doğal alanların korunması ve çevre dostu ulaşım çözümleri çevresel sürdürülebilirliği desteklerken; tarihi yapıların bakımı, yöresel değerlerin tanıtımı ve kültürel miras odaklı projeler kültürel sürdürülebilirliği güçlendirecektir. Ayrıca, yerel halkın ihtiyaç ve beklentilerinin dikkate alındığı katılımcı planlama ve paydaş iş birliği yaklaşımlarının benimsenmesi Safranbolu gibi UNESCO miras alanlarında hem yaşam kalitesinin korunması hem de turizm sektöründe yenilikçi uygulamaların kalıcı biçimde yerleşmesi açısından kritik önem taşımaktadır. Nitekim Tokdemir vd. (2025) de çalışmalarında turizm eğitiminde sanal gerçeklik uygulamaları aracılığıyla yenilikçi ve katılımcı öğrenme ortamlarının oluşturulmasının sektörde sürdürülebilir gelişime katkı sağlayacağını vurgulamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik Kurul Onayı: Çalışma için Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 26.10.2023 tarihli 288073 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmış olup çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları: Makale tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.

Destek Bilgisi: Herhangi bir destek bulunmamaktadır.

Çıkar Beyanı: Bu araştırma için herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

7. Kaynaklar

- Andereck, K. L., & Nyaupane, G. P. (2011). Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Journal of Travel research*, 50(3), 248-260.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Vogt, C. A., & Knopf, R. C. (2007). A cross-cultural analysis of tourism and quality of life perceptions. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5), 483-502.
- Atzori, R. (2020). Destination stakeholders’ perceptions of overtourism impacts, causes, and responses: The case of Big Sur, California. *Journal of Destination Marketing & Management*, 17. 1-13.
- Avcı, N. (2018). Turizmin yöre halkının yaşam kalitesine etkileri: Çeşme ilçesi örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 164-174.
- Canbulat, İ. (2010). Bir Turistik Tarihi Kent Olarak Safranbolu, https://www.academia.edu/34653472/Bir_Turistik_Tarihi_Kent_Olarak_SAFRANBOLU.
- Capocchi, A., Vallone, C., Pierotti, M., & Amaduzzi, A. (2019). Overtourism: A literature review to assess implications and future perspectives. *Sustainability*, 11(12), 3303.

- Chen, N. C., & Šegota, T. (2015). Resident attitudes, place attachment and destination branding: A research framework. *Tourism and Hospitality Management*, 21(2), 145-158. [https://doi: 10.20867/thm.21.2.3](https://doi.org/10.20867/thm.21.2.3).
- Cheung, K. S., & Li, L. H. (2019). Understanding visitor–resident relations in overtourism: Developing resilience for sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(8), 1197-1216.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2014). Research desing: qualitative, quantitative and mixed methods approaches (Vol. 54). United State of America: Sage Publications.
- Demirci, B., Yılmaz, İ., & Oğuz, Y. E. (2020). Aşırı Turizmin Kent Yaşam Memnuniyetine Etkisi: Eskişehir Odunpazarı Örneği (The Effect of Overtourism on Urban Life Satisfaction: The Case of Eskişehir Odunpazarı). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(Special Issue 4), 204-217.
- Dodds, R., & Butler, R. (Eds.). (2019). *Overtourism: Issues, realities and solutions* (Vol. 1). Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
- Duyar, M., & Bayram, M. (2019). Aşırı Turizm ve Turizm Korkusu: Yerel Halk ve Turizm İlişkisinin Evrimi. *International Journal of Geography and Geography Education*, (40), 347-362.
- Erol, G. ve Düşmezkalender, E. (2020). Aşırı Turizm (Overtourism): Neden, Sonuç Bağlamında Kavramsal Bir Yaklaşım, International Travel and Tourism Dynamics Congress, 8-10 Ekim 2020, Ankara.
- Field, A. (2024). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage publications limited.
- Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales. Midwest research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and community education.
- Gonzalez, V. M., Coromina, L., & Galí, N. (2018). Overtourism: residents' perceptions of tourism impact as an indicator of resident social carrying capacity-case study of a Spanish heritage town. *Tourism review*, 73(3), 277-296.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis*. Harlow: Pearson New International Edition.
- Henley, J. (2020). Overtourism in Europe's historic cities sparks backlash. The Guardian.
- Kim, K., Uysal, M. & Sirgy, M. J. (2013). How Does Tourism in a Community Impact the Quality of Life of Community Residents? *Tourism Management*, 36 (6). 527–540.
- Kim, S., & Kang, Y. (2020). Why do residents in an overtourism destination develop anti-tourist attitudes? An exploration of residents' experience through the lens of the community-based tourism. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(8), 858-876.
- Ko, D. W., & Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism Management*, 23(5), 521–530.
- Liang, Z. X. & Hui, T. K. (2016). Residents' Quality of Life and Attitudes Toward Tourism Development in China, *Tourism Management*, 57 (Aralık): 56–67.
- McGehee, N. G., & Andereck, K. L. (2004). Factors predicting rural residents' support of tourism. *Journal of travel research*, 43(2), 131-140.
- Milano, C., Cheer, J. M., & Novelli, M. (2019). Overtourism: Excesses, discontents, and measures in travel and tourism. *CABI Publishing*.

- Nilsson, J. H. (2020). Conceptualizing and contextualizing overtourism: The dynamics of accelerating urban tourism. *International Journal of Tourism Cities*, 6(4), 657-671.
- Özgürel, G., & Yılmaz, O. K. (2021). Aşırı Turizmde Kalabalık Yönetimi: Belediyeler Tarafından Kullanılabilir Akıllı Turizm Uygulamaları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(42), 1594-1620.
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. Routledge.
- Park, H., & Kovacs, J. F. (2020). Arts-led revitalization, overtourism and community responses: Ihwa Mural Village, Seoul. *Tourism management perspectives*, 36, 100729.
- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., & Postma, A. (2021). Research for TRAN Committee-Overtourism: impact and possible policy responses.
- Pitanatri, P. D. S. (2019). Override Parade: Isu-Isupariwisata Berkelanjutanpada Destinasi Kepulauan di Indonesia. *Media Wisata*, 17(2), 131-149.
- Richards, G. (2007). *Cultural tourism: Global and local perspectives*. Routledge.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of hospitality and tourism management*, 36, 12-21.
- Santos-Rajo, C., Llopis-Amorós, M., & García-García, J. M. (2023). Overtourism and sustainability: A bibliometric study (2018–2021). *Technological Forecasting and Social Change*, 188, 1-13.
- Smeral, E. (2015). Tourism and economic development: Implications for policy. In R. W. Butler & W. Sunkul (Eds.), *Tourism and sustainability: Development, globalisation, and new tourism in the third world* (pp. 207-221).
- Sukriah, E., & Yuliani, M. (2023, June). Relationship Between Tourism Impact, Overtourism and Life Satisfaction of the Gudang Kahuripan Village Community. In 1st International Hospitality, Travel and Event Conference, 176-184.
- Timothy, D. J. (2011). *Tourism and social change: Impacts and opportunities*. Channel View Publications.
- Tokdemir, V., Uğur, İ., Yurt, İ., & Yılmaz, M. (2025). *Virtual reality in tourism and hospitality education: Alternative application areas and student feedback*. HAYEF: Journal of Education, 22(27), 1–14.
- Türker, N. (2020). & Canbulat İ. (ed.), *Safranbolu Çarşısı* (s. 592 – 609) içinde, Nobel Yayınevi.
- Türker, N., & Alaeddinoğlu, F. (2019). *Overtourism in Safranbolu*. Paper presented at the International Conference on Business, Education, Social Sciences, and Technology, July 3–5, Copenhagen, Denmark.
- UNWTO (2018), Centre of Expertise Leisure, Tourism & Hospitality, NHTV Breda University of Applied Sciences, & NHL Stenden University of Applied Sciences.
- Ural, A., & Kiliç, İ. (2005). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. (1.Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. L. (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244–261.
- Vargas-Sánchez, A., Plaza-Mejía, M. Á., & Porras-Bueno, N. (2011). Explaining residents' attitudes to tourism: Is a universal model possible? *Annals of Tourism Research*, 38(2), 460–480.

Widz, M., & Brzezińska-Wójcik, T. (2020). Assessment of the overtourism phenomenon risk in Tunisia in relation to the tourism area life cycle concept. *Sustainability*, 12(5).

Extended Summary

Introduction

Overtourism refers to situations in which the physical, environmental, social and economic carrying capacity of a destination is exceeded, leading to negative consequences for both residents and visitors. When tourist density rises beyond sustainable limits, problems such as resource depletion, pressure on infrastructure, environmental degradation and social discomfort become more evident. Safranbolu, recognized as an open-air museum and listed as a UNESCO World Heritage Site, has recently faced increasing visitor intensity—especially during weekends, public holidays and festival periods. This growing pressure highlights the need to better understand how overtourism influences the daily lives and satisfaction levels of the residents of the historic city center. Accordingly, this study focuses on identifying the perceived impacts of overtourism on the quality of life of local residents.

Safranbolu, a UNESCO World Heritage Site renowned for its well-preserved Ottoman urban fabric, represents a prominent cultural tourism destination in Türkiye. In recent years, rapid increases in tourist arrivals—especially during weekends, national holidays and local festivals—have intensified pressure on the historic bazaar area, creating challenges such as traffic congestion, parking shortages, crowding and changes in social interaction patterns. Given the city's cultural significance and the concentration of tourism activity within a limited spatial area, Safranbolu provides an ideal context for examining residents' perceptions of overtourism and assessing how these perceptions influence overall quality of life.

Purpose

The primary aim of this research is to examine local residents' perceptions of overtourism in the historic bazaar area of Safranbolu and to determine how these perceptions influence their overall quality of life. Specifically, the study evaluates residents' assessments of the environmental, economic, social and cultural impacts of tourism and analyzes the relationships between these dimensions and life satisfaction. By doing so, the research contributes to a deeper understanding of overtourism from the residents' perspective and supports the development of sustainable destination management strategies.

Methodology

This study employed a quantitative research design and used a structured questionnaire to collect primary data from residents. A total of 325 questionnaires were distributed, and 290 valid responses were included in the analysis. Since reaching the entire target population was not possible, convenience sampling was adopted. The survey was administered between May and September 2024, when tourism intensity in Safranbolu is at its highest, ensuring that residents' perceptions of overtourism were captured accurately. The scale measuring environmental, economic, cultural and social impacts was adapted from validated instruments in the literature, while the quality-of-life scale covered economic status, individual welfare and security, social satisfaction, and leisure and achievement dimensions. Statistical analyses included reliability tests, exploratory factor analysis, correlation analysis and multiple regression.

Findings

Reliability and factor analysis results demonstrated that the scale measuring the perceived impacts of overtourism had strong internal consistency ($\alpha = .869$). Sub-dimensions showed acceptable reliability levels, with the environmental (.892), economic (.831) and social (.746) dimensions performing well, while the cultural dimension (.543) exhibited moderate reliability. Factor analysis also revealed four stable sub-dimensions for the quality-of-life scale, with high overall reliability ($\alpha = .881$). Correlation analysis indicated that economic ($r = .170, p < .01$) and social ($r = .121, p < .05$) impacts were positively and significantly associated with residents' overall quality of life. However, environmental ($r = -.021, p > .05$) and cultural ($r = -.058, p > .05$) impacts did not exhibit significant relationships with quality of life. These findings suggest that the perceived economic benefits and social dynamics of tourism play a more substantial role in shaping life satisfaction than environmental or cultural factors.

Discussion and Conclusion

Tourism activity that exceeds a destination's carrying capacity can lead to disruptions in residents' daily routines, reduced access to local resources and increased social strain. The results of this study demonstrate that in Safranbolu, overtourism is perceived to generate environmental and social pressures; however, only the economic and social dimensions show statistically significant links with life satisfaction. Economic impacts positively affect quality of life by contributing to income opportunities and local economic vitality. In contrast, social impacts—particularly crowding, traffic problems and weakened resident–tourist relations—have a negative effect on quality of life. Cultural impacts, although present, do not significantly shape residents' life satisfaction. Overall, the findings highlight that overtourism has multidimensional consequences and that these effects manifest differently across various aspects of local life.

Suggestions

To support sustainable tourism development in Safranbolu, strategies should prioritize enhancing economic benefits while reducing social pressures such as congestion, noise and traffic. Environmental management practices—such as improved waste control and preservation of natural and cultural assets—should be strengthened to prevent long-term degradation. Policymakers should adopt participatory planning approaches that incorporate residents' expectations, ensuring that tourism development aligns with community well-being. Future r

esearch should expand the scope by including tourist perceptions and conducting comparative analyses with other heritage destinations affected by overtourism